

UDK 32.019.51:654.19 (497.1) "1941/1945"
Pregledni rad

POGLEDI USTAŠKIH MEDIJA PREMA PARTIZANSKIM ZASJEDANJIMA "SRPSKOG" AVNOJ-a

Željko Karaula

Poslijediplomski studij povijesti, Hrvatski studiji Zagreb, Republika Hrvatska

U radu se daje pogled ustaških medija na partizanski pokret i njegovo političko tijelo Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ). Svi ustaški mediji proglašavaju partizane mješavinom boljševizma i velikosrpstva, koji u konačnici imaju plan zatiranja hrvatskog naroda i njegovo vraćanje u Jugoslaviju, odnosno komunističku Veliku Srbiju. Isto tako mediji Nezavisne Države Hrvatske (NDH) nastoje obezvrijediti i delegitimirati AVNOJ i njegove delegate proglašavajući ga "srpskom izmišljotinom" i još jednim opasnim "srpskim zaplotom" uperenim protiv hrvatske države.

Ključne riječi: mediji i propaganda, AVNOJ, NDH, partizanski pokret, ustaški pokret

Uvod

Propaganda i mediji u istraživanju povijesti totalitarnih režima (fašističkih, nacističkih i komunističkih) u zapadnoj historiografiji je vrlo razvijena i plodonosna te u stalnom usponu.¹ U tom pogledu posebno je detaljno istra-

¹ Vidi npr. zanimljivu knjigu o proslavama za vrijeme staljinizma: Petrone K. 2000.

ženo djelovanje *Ministerium für Volksaufklärung und Propaganda* (Ministarstvo za narodno prosvjećivanje i propagandu) kojem je na čelu u nacističkoj Njemačkoj od dolaska nacista na vlast 1933. godine bio dr. Joseph Goebbels.² Osim osobe samoga J. Goebbelsa, zapadna historiografija je detaljno proučavala sve segmente nacističke propagande i njihovu ulogu u kontroli njemačkog društva preko umjetnosti i kulture, filma, novina i radija, edukacije mladeži, židovskog pitanja, pitanja žena itd.

Na taj njemački uzor uskoro su se počele ugledati i ostale nastajuće totalitarno-fašističke države unutar Novog njemačkog europskog poretka, pa i stariji "fašistički drug" Mussolinijeva Italija. Ustaška Nezavisna Država Hrvatska (NDH) je u njemačkom modelu neosporno gledala svoj uzor. Odmah po stupanju na vlast 10. travnja 1941. godine ustaški pokret uspostavlja totalni nadzor nad novinstvom i cjelokupnim propagandnim ustrojem u NDH. Prema kriteriju stroge političke selekcije novinarskog kadra, na površinu su izbili ljudi koji su prema ideološkoj orijentaciji odgovarali ustaškom režimu. Istoga dana (10. travnja 1941.) novinar Ivo Bogdan koji je imenovan glavnim povjerenikom za tisak i propagandu NDH od strane privremenog vođe države Slavka Kvaternika obilazi sve redakcije novina te preuzima na osnovu ovlaštenja potpuno kontrolu na njima.³ Prva i najvažnija zadaća ustaških novinara postaje propagiranje i svekoliko uzdizanje ustaške ideologije, Poglavnika i države.

Hrvatska i bosanskohercegovačka historiografija zaostaju u pogledu istraživanja ustaške propagande za zapadnom historiografijom jer postoji vrlo malo radova koji se bave tom problematikom – medijima i novinstvom NDH.⁴ Tome svjedoči i činjenica da je arhivsko gradivo NDH u Hrvatskom

² Ovdje su nabrojana samo neka važnija djela koja problematiziraju nacističku propagandu od skoro nepregledne literature o tom problemu: Herb G. H. 1997. 2003.; Giesen R. 2003.; Kallis A. A 2006.; Welch D. 2002. U djelu D. Welcha vidi detaljnu bibliografiju o nacističkoj propagandi na kraju knjige (228-240).

³ Novak B. 2005. 264.

⁴ Osim knjige Božidara Novaka ovdje spominjem neke značajnije izuzetke: Labus A. 2011. U Labusovoj knjizi vidjeti u predgovoru detaljno dosadašnje domete istraživanja medija i propagande NDH u jugoslavenskoj historiografiji do 1990, te njezinim nasljednicima hrvatskoj i bosanskohercegovačkoj, 13-25.; Macan T. 1998.; Haramija P.1992.; Ademović F. 2000. Postoje i određeni članci: Rafaelić D. 2008. 325-340. Rafaelić je inače napisao dosta članaka o filmu u NDH. Značajan prilog proučavanju propagande u NDH i smjernice u njezinom proučavanju dao je: Jareb M. 2009. 87-116.; Pelesić M. 2003. 231-247. U radu Muhidina Pelesića predstavljen je prikaz rada sarajevske filijale DIPU-a. Jareb napominje da u Hrvatskom držav-

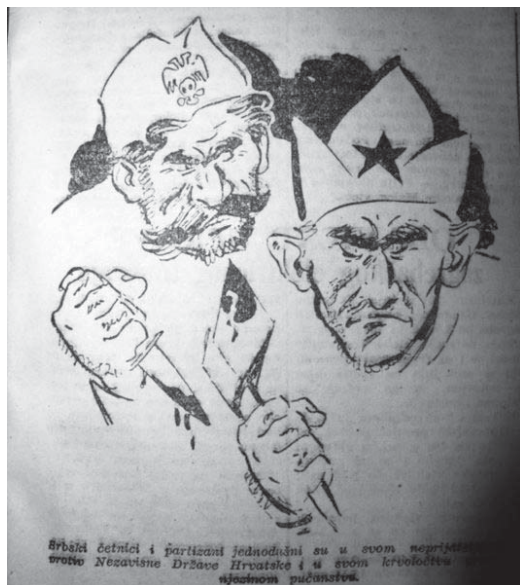
državnom arhivu (HDA) od posebne važnosti za razumijevanje odnosa politike i propagande u NDH, Glavno ravnateljstvo za promičbu (GRP), Državno izvještajni i promičbeni ured (DIPU), Hrvatski dojavni ured (HDU) nije sređeno ni razvrstano po fondovima za sve vrijeme postojanja Jugoslavije, tek je 1995/96. građa arhivski sređena.⁵ Poseban je slučaj protužidovske propagande u NDH koja je kao uža cjelina nešto bolje obrađena.⁶

Osnivanjem NDH ustanovljeno je Državno tajništvo za promičbu kao njezina središnja organizacija medijsko-promidžbenog aparata, da bi uskoro

nom arhivu (HDA) postoji Fond Glavnog ravnateljstva za promičbu pri Predsjedništvu Vlade NDH koji do sada nije dovoljno upotrebljen. Značajna knjiga za spomenutu problematiku je i: Grbelja J. 2000. S opreznim kritičkim odmakom pogledati i: Popović N. 1989.

⁵ Labus A. 2011. 14.

⁶ Zuckerman-Itković B. 2006. 79-98.; Goldstein I. 2001.

potpalo u nadležnost Predsjedništva Vlade NDH. Početkom 1942. osnovan je Državni izvještajni i promičbeni ured pri Predsjedništvu vlade (DIPU) kao samostalan ured s brojnim specijaliziranim odsjecima (unutarnja promidžba, vanjska promidžba, novinstvo, slikopis (film), grafički ured te svjetlopis (foto-ured).⁷ Prvenstveni zadatak ustaške propagande bio je da “živom riječju, bilo pisanom” objašnjava i popularizira ideologiju ustaštva te da jača vjeru u pobjedu sila Osovine i opstanak Nezavisne Države Hrvatske.⁸

Glavna ideološka stremljenja ustaškog pokreta izražena su putem “Načela ustaškog pokreta” gdje se podcrtava ključna ideja koju je ustaški pokret želio prenijeti: hrvatsku etničku posebnost i činjenicu o hrvatskom pravu na nezavisnu državu. Prema ustaškim ideolozima Hrvati su bili “bogom dana besmrtna krvna zajednica koji su osvojili zemlje koje su nastanili prije 1400 godina” i zato su ostvarili “neotuđiva teritorijalna prava”.⁹ Prema ustaškim postavkama teritorij koji su činili “neraskidivi krvnu zajednicu” hrvatskog naroda bili su nekadašnja Trojedna kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija te Bosna

⁷ Jareb M. 2009. 92.

⁸ Detaljnije u: Labus M. 2011. 27-52.

⁹ Sundhaussen H. 1995. 513.

i Hercegovina, pri čemu granica na Drini između Bosne i Srbije nije predstavljala samo granicu između Hrvata i Srba već i granicu između zapadne i istočne civilizacije.¹⁰ Ministar hrvatskog domobranstva i vojskovođa Slavko Kvaternik naglasio je u svom govoru u Hrvatskom Državnom Saboru 1942. godine: “samo ratnički narodi su stvaralačkog duha, jer samo su oni stvorili najvredniju i najveću društvenu zajednicu, a to je država”.¹¹

Činjenica da su partizani i četnici željeli obnoviti jugoslavensku državu – premda s različitim idejama, s faktima da su partizanskom pokretu u NDH pristupali u početku uglavnom etnički Srbi – omogućila je ustašama da ih svrstaju pod istim fenomenom. Režimski ustaški promidžbeni aparat identificirao je obje ove grupe kao jedan pokret, koristeći se hibridnim terminom “komunističko-četnički”.¹² Komunisti-četnici optuženi su za kolaboraciju s

¹⁰ O toj problematici vidi djela hrvatskog polihistora i ideologa HSP-a između dva rata: Šufflay M. 1999.

¹¹ Više o tome također u govorima Poglavnika Ante Pavelića te ministara Mirka Puka i Mladena Lorkovića u: *Brzopisni Zapisnici Prvog Zasjedanja Hrvatskog Državnog Sabora*. 1942.

¹² Zanimljivo da je za vrijeme Domovinskog rata 1991. godine u Hrvatskoj jedno vrijeme u službenim glasilima i televizijskim medijima korišten isti termin za kasnije puno neutralniji i prihvatljiviji termin “pobunjeni Srbi”. Početkom rata u BiH 1992. još je znatnije dolazilo do

Židovima, u ustaškoj prizmi vođama svjetskog moskovskog komunizma. U medijima NDH vladala je ukupna slika "komunističko-četničkih bandita" kao krvi žedne balkanske kriminalce i ubojice koji se kriju po šumama i planinama NDH, a koje predvode komunisti-Židovi. Ministar NDH Mladen Lorković, važan ideolog ustaškog pokreta naglašavao je 1944. da su ti odmetnici nasljednici takozvanih martolosa, kršćanskih (većinom vlaških) pomagača u neregularnim osmanskim postrojbama, prava "rulja" kao jedan socijalno destruktivni i necivilizacijski element na prostoru NDH.

Međutim, stalni uspon Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP-a) i stvaranje "Titove države" u jesen 1942. na velikom prostoru NDH (50.000 km²) i održavanje prvoga zasjedanja AVNOJ-a u Bihaću potkraj studenog 1942. godine prisililo je ustaške vlasti i medije da pojačaju svoju protupartizansku propagandu.¹³ U tu svrhu organizirano je niz velikih ustaških skupova od studenog 1942. do ožujka 1943. na slobodnom dijelu NDH na kojima su prvaci ustaškog pokreta tumačili narodu prijetvornu politiku "počam od Moskve i Londona" i njihovih "plaćeničkih odmetnika".¹⁴ Ustaška propaganda, zatečena odlukama AVNOJ-a u Bihaću i kasnije u Jajcu, bila je prisiljena odgovoriti medijskom ofanzivom plasirajući u javnost niz informacija da se na čelu NOP-a i "njihova AVNOJ-a" nalaze "neprijatelji hrvatskog naroda". U medijima NDH isticana su imena vijećnika AVNOJ-a srpske nacionalnosti s ciljem da se pokaže prosrpski karakter NOP-a. Te liste bile su selekcionirane pri čemu su isticana imena vijećnika srpske nacionalnosti. Kada to nije bilo moguće napadani su ili negirani njegovi hrvatski i muslimanski pripadnici. Tako zagrebački "Hrvatski narod" piše da se na čelu AVNOJ-a nalazi "Janez Ribar (Ivan Ribar op.a), koji je kadkada demagoški tvrdio za sebe da je Hrvat (...) bio uvijek plaćenik Beograda". Da ta partizanska skupina ne bi izgledala "skroz na skroz protuhrvatska (...) da bi se Hrvatima zamazale oči primljena su u odbor 'AVNOJ-a' nekolicina poznatih komunista, koji su po porijeklu doduše Hrvati – ako su zakonita djeca – (...) nu oni nisu nikada išli s hrvatskim narodom

konfuzije oko imenovanja agresora čak u tolikoj mjeri da se predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović jedno vrijeme skanjivao u preciznom određenju toga pojma, odnosno agresora na BiH, što je jasno imalo svoje unutrašnje-političke implikacije.

¹³ Vidi: *Bihaćka republika*. 1965.

¹⁴ "Prvaci ustaškog pokreta na sastancima s narodom". *Hrvatski narod*, br. 681. 19. II. 1943. 3.

već protiv njega".¹⁵ Tako se u dugom popisu navodi Hrvat Mladen Iveković "kao salonski komunista (...) koji kada je bio u zatvoru njegovao lice praškom i parfemom kao da je nečedna djevojka", zatim "Pavao Krce iz Sinja, koji se propio, rastepo svoj dom pa postao proleter", te muslimanski izdajnici "Nurija Pozderac, Avdo Humo, Osman Karabegović i Omer Osmić" te na kraju "da se ne bi uvriedili Slovenci, Pavao Gregorić, Slovenac po porijeklu".¹⁶

Ustaška propaganda je protokom vremena bila sve više u nedoumici. Sve očiglednije sudjelovanje Hrvata i muslimana u NOP-u nije se više moglo skrivati. Zbog toga ona nalazi izlaz u nastojanju da se dokaže kako je njihovo sudjelovanje zapravo minorno i beznačajno. Prema ustaškoj "Spremnosti" nikoga ne treba zavaravati što su partizani i četnici trenutno u sukobu. I jedna i druga skupina su velikosrpske, a njihov sukob međusobna borba dviju velikosrpskih koncepcija, "svetosavske iz Londona" i "sovjetsko velikosrbstvo iz Moskve".¹⁷ Prema obavijesti iz Glavnog stana Poglavnika u travnju 1942. rukovodstvo partizanskih jedinica sastavljeno je "od Jevreja izmišljenog identiteta, a glavni kontingent tih komuno-četnika pridošao (...) je iz Srbije i Crne Gore. Između takvih četnika i komunističkih vlasti bio (...) je učinjen pismeni ugovor, po kom su zajednički vodili te akcije".¹⁸

Ustaška propaganda prisiljena je da otkrije početak oružanog ustanka, ali "pod znakom crvene zastave", nastojeći da marginalizira jačanje NOP-a.¹⁹ Zapravo, glavni zadatak ustaških medija bilo je prikriivanje stvarnosti. Širenje oslobodilačkog teritorija i partizanskog pokreta ozbiljno je poljuljao ionako labilni temelj NDH, toliko da su i Nijemci počeli pojačano da podrivaju ionako smanjenu i okljaštrenu suverenost NDH. Razbijena već krajem 1943. godine kao administrativno-politička i državna cjelina, NDH i njeni mediji konstantno su pojačavali propagandu neprestano ponavljajući parolu o pogubnoj opasnosti od "boljševizma za hrvatski narod i njegovu budućnost". Ovdje treba spomenuti da se širenje informacija u NDH odvijalo na dvije razine. Prvo je reagiranje ustaške propagande na razvoj ustanka i partizanskog

¹⁵ Kovačić Matija. "Kad im se skine krinka". *Hrvatski narod*, br. 660. 18. II. 1943. 3.

¹⁶ Isto. 3.

¹⁷ Bogdan Ivo. "Porijeklo i smisao partizanstva". *Spremnost*, 21. II. 1943. 1.

¹⁸ Ademović F. 2000. 399.

¹⁹ Isto. 403.

pokreta preko sredstava javne promidžbe, naročito tiska, što ima za posljedicu prikrivanje stvarnog stanja u NDH. Drugo, izvješća službenih tijela NDH, pojedinih prvaka i privrženika ustaškog pokreta prožeta su kritičkim odmakom prema događajima i pojavama s ciljem da pomogne ustaškom vodstvu da pravilno sagleda situaciju i poduzme adekvatne mjere. Jasno je da ustaška izvješća namijenjena za internu upotrebu sadrže daleko šire, indikativnije i potpunije podatke o stvarnim kretanjima unutar partizanskog pokreta, značenju AVNOJ-a, razvoju ustanka, prilikama u pojedinim područjima NDH te međunarodnoj situaciji u svijetu. Ta izvješća pružaju mogućnost da se sagledaju odjeci ustanka u cjelini uključujući i međunarodne čimbenike.

U svrhu propagandne borbe protiv NOP-a i odluka AVNOJ-a ustaški mediji plasirali su niz brošura, među kojima su najpoznatije Matije Kovačića (*Političko i vojničko vodstvo partizanskih skupina, 1943.*) i crnogorskog publiciste na radu u NDH Savića-Markovića Štedimlje²⁰ (*Partizani o sebi: izvorni dokumenti o političkom podrijetlu partizana i o njihovom prebacivanju iz inozemstva na području Nezavisne Države Hrvatske, 1944.*). Kovačićeva brošura pojavila se upravo s ciljem "da se hrvatskom narodu priopći imena političkih i vojničkih vođa oružanih i partizanskih skupina (...) njihova imena iznosimo samo za to, da bi svaki Hrvat znao, po čijoj su zapoviedi i pod čijim vodstvom izvršena silna razbojstva po Hrvatskoj (...) Nakon objave njihovih imena ne će u Hrvatskoj biti više nikoga, koji bi se usudio, a da ne bude odmah uhvaćen u laži i uglavljen kao neprijatelj hrvatskog naroda i države – zaniekati, da vodje kao i pripadnici 'narodno oslobodilačke vojske' nijesu Hrvati".²¹ U brošuri se zatim navode brojna imena i prezimena vođa partizanskog pokreta uglavnom srpska, dok ako se ne može osporiti da su delegati AVNOJ-a Hrvati, oni su "nesumnjivo izdajice" i "prodane duše Beograda i Moskve". Kovačić navodi da su partizani i "Tito" da bi zavarali Hrvate "dali jednoj partizanskoj brigadi ime 'Hrvatska brigada iz Like'. Kakva je to 'Hrvatska brigada' vidi se najbolje po tome, što joj je vjerski referent pravoslavni pop Ranko Dimić. To je potpuno u stilu podmukle židovsko-boljševičke propagande".²²

²⁰ O zanimljivom novinaru i propagandisti NDH Saviću Markoviću Štedimlji vidi više u: Karaula Ž. 2014. (u tisku).

²¹ Kovačić M. 1943.a. 4. Vidi i brošuru: Kovačić M. 1943. b.

²² Kovačić M. 1943.b. 18-19.

Kovačićeva brošura bila je napisana jednostavnim jezikom, poput pamfleta, dok je Štedimlijino djelo nešto slojevitije. Štedimlija pokušava uspostaviti razvojnu nit "od srbijanske organizacije 'Crne ruke' s početka 20. stoljeća do sadašnjeg partizanskog vodstva" što je nevjerovatna konstrukcija. Uglavnom Štedimlija polazi od tri teze: 1. Da političko vodstvo partizana čine ljudi koji nemaju nikakve veze s Hrvatskom i Hrvatima, dakle to su ljudi "iz inozemstva". 2. Da vojničko vodstvo čine "sve sam častnici bivše jugoslavenske vojske" Srbi i da su oni došli s već naoružanim jedinicama u Hrvatsku negdje "iz inozemstva". 3. Da su u tom pokretu nalazi veliki broj pravoslavnih svećenika koji također nisu iz Hrvatske, dakle "iz inozemstva". Glavna teza brošure je dakle import partizanskog pokreta, znači da on nije autohtoni pokret nastao u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Štedimlija se u svom djelu poziva na izvore koji su pali u ustaške ruke nakon povlačenja partizanskih snaga iz Bihaća i Bihaćke krajine tijekom siječnja 1943. godine. Nakon detaljnog pregleda svih partizanskih delegata AVNOJ-a u Bihaću pri čemu je Štedimlija o nekim od njih dao i kratku biografiju koja svjedoči o "njihovom izdajstvu", prelazi se na zaključke. Na početku se navodi da je "priedsednik vieća" Ivan Ribar "pristaša Srbina Svetozara Pribićevića" jedan od krivaca za pripajanje Hrvatske Srbiji kao "njeno teritorijalno proširenje", Vladi Zečeviću, pravoslavnom svećeniku iz Krupnja nije smetala "svećenička prisega (...) da prišije na kapu crvenu zvijezdu", Šime Balen, politički komesar NOV je "komunistički agent" koji je po zatvorima pokušavao hrvatske nacionaliste prevesti na komunizam i dr. Na kraju poglavlja autor zaključuje da je od 70 članova "vieća AVNOJ-a hrvatske krvi samo njih 17 (od kojih su četvorica muslimani), a nehrvatske ostalih 53". Nakon što je jednim potezom diskvalificirao 15 "viećnika" zbog toga jer nisu bili pripadnici nijedne hrvatske stranke, "naprotiv, pripadali su strankama koje su se odlučno borile protiv probitaka hrvatskog naroda", Štedimlija priznaje hrvatstvo samo dvoje "viećnika", ali i oni su postali izdajice, pa su time otpali s hrvatske grane.²³ Na kraju se Štedimlija osvrnuo i na drugo zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu 29. XI. 1943. na kojem su također izabrani predstavnici hrvatskog naroda, ali tu se, po Štedimliji, "radi o posve beznačajnim ljudima, za koje se u hrvatskoj javnosti uobče ne zna", čime je i ovaj pokušaj da u partizanskom vodstvu ima Hrvata "propao".²⁴

²³ Štedimlija S. M. 1944. 92.

²⁴ Isto. 93.

U posebnom poglavlju Štedimlja se obračunava s vođom partizana Titom pri čemu prenosi članak iz "Neue Ordnung" hrvatskog tjednika na njemačkom jeziku od 28. veljače 1943. godine. Tito je prema tom članku: "jedan od onih riedkih Hrvata među komunistima" kojim zapravo manipulira židovski novinar Moša Pijade kao "lutkom". Tito je u djetinstvu bio "silovit i nagao, nije znao mjere u tučnjavi", te je tako osakatio dvoje svojih školskih kolega. Već u mlađoj dobi prisvajao je "korisne predmete iz učiteljeve kuće ili župnog dvora" koje je kasnije preprodavao. Nakon što je pobjegao iz roditeljske kuće bavio se "kriumčarenjem, kradjom i nasiljem". Nakon što je konačno uhićen 1928. godine, Broz se "baca u politiku te izkorišćuje svoja bogata iskustva stečena u podzemlju". Zbog toga neprestano napreduje u komunističkim redovima, "nije on nespretnjaković". U Moskvi je Tito "polazio terorističke tečajeve" te je poslan u Španjolsku pod lažnim imenom, kao Čeh Josip Tomanek. Nakon te epizode od strane Kominterne postaje "proslavljeni junak Tito" i vrhovni zapovjednik partizana u čije štabu se nalaze "srbski častnici" a vojsku mu čine "ljudi mahom nepismeni i bez ikakove naobrazbe". On za hrvatski narod, zato što je odgojen u Sloveniji, nema "nikakvog osjećaja ni ljubavi".²⁵

Nasuprot Štedimlji ustaški propagandist Mijo Bzik u svojoj brošuri "Ustaški pogledi" također za hrvatski narod proglašava neprijateljima "srbstvo i par jugoslavanaca", ali jače inzistira na tomu da iza svega zla koje se nadvilo nad hrvatskom državom stoje Židovi koji su "uvidjeli da se njihovo svjetsko gospodstvo ruši" i kojima se "gospodari iz Londona i Moskve" uz pomoć "nekolicine komesara" da pljačkaju i ruše Hrvatsku.²⁶ Slične stavove zastupa i brošura "Zašto se danas bore partizani" koja navodi da su partizani "žrtve ludjačkih i bespravljanih vodja" koje predvodi svjetski židovski kapital i "Karagjorgjevići".²⁷ Uglavnom u većini brošura i medija NDH se navodi da se na čelu "razbojničkih bandi" i stvarno na čelu AVNOJ-a nalazi neki "Tito" i Židov Moša Pijade. Za "Tita" se tvrdi da je došao iz Moskve u kojoj se nalazio od 1917. i da je on "Staljinov čovjek i vojnički vođa partizanskih razbojničko-

²⁵ Štedimlja S. M. 1944. 96-98. Štedimlja je prethodne 1943. godine također izdao brošuru pod naslovom "Uzori Draže Mihajlovića i partizana, Tipografija d.d., Zagreb, 1943.", gdje je partizanski pokret pokušao objasniti srpskom prošlošću, odnosno hajdučovanjem odnosno "hajdučkom osvetom i hajdučkim mentalitetom".

²⁶ Bzik M. 1944. 66-68.

²⁷ "Zašto se danas bore partizani". 1944. 11.

pljačkaških skupina". Ustaše su, između ostalog, u propagandi također koristile i sukob AVNOJ-a s HSS-om te se tako navodi da "srpski AVNOJ napada i samog Krnjevića radi toga što sjedi u istoj vladi s Dražom Mihajlovićem i surađuje s centrom reakcije" pokušavajući i na taj način dezavuirati AVNOJ i NOP koji ne mogu privući ljude iz nekada "vodeće hrvatske stranke".²⁸

Na kraju možemo zaključiti da ustaški mediji sve do sloma NDH razrađuju tezu o velikosrpskom karakteru NOP-a i AVNOJ-a koji teži ponovnom stvaranju Jugoslavije koja je uvijek "bez obzira na oblike vladavine samo drugo ime za veliku Srbiju". Takva ocjena rada "srpskog AVNOJ-a" i "srpskog NOP-a" postat će konstantna u ustaškoj propagandi protiv partizana i NOP-a.

IZVORI I LITERATURA

IZVORI

a) Objavljeni izvori

- *Brzopisni Zapisnici Prvog Zasjedanja Hrvatskog Državnog Sabora*. 1942. Zagreb: Hrvatska državna tiskara.

b) Tisak

- *Hrvatski narod*, Zagreb.
- *Spremnost*, Zagreb.

LITERATURA

a) Knjige

- Ademović F. 2000. Novinstvo i ustaška propaganda u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Štampa i radio u Bosni i Hercegovini (1941-1945.). Sarajevo: Media centar - Nezavisna unija profesionalnih novinara BIH.

²⁸ Bogdan Ivo. "Porijeklo i smisao partizanstva". *Spremnost*, 21. II. 1943. 2.

- *Bihačka republika – zbornik članaka*. knj. 1. 1965. Bihać: Izdanje Muzeja AVNOJ-a i Pounja u Bihaću.
- Bzik M. 1944. *Ustaški pogledi*. Zagreb: Ustaška tiskara.
- Giesen R. 2003. *Nazi Propaganda Films: A History and Filmography*. Michigan: Mcfarland
- Goldstein I. 2001. *Holokaust u Zagrebu*. Zagreb: Novi Liber.
- Grbelja J. 2000. *Uništeni naraštaj. Tragične sudbine novinara NDH*. Zagreb: Regoč.
- Haramija P. 1992. *Stoljeće političkog plakata u Hrvatskoj*, Zagreb: Kabinet grafike HAZU.
- Herb H. G. 1997. *Under the Map of Germany: Nationalism and Propaganda 1918-1945*, London: Routledge
- Kallis A. A. 2006. *Nazi Propaganda and the Second World War*. Gordonsville: Palgrave Macmillan
- Karaula Ž. 2014. *Sekula Drljević: Kvisling ili otac nacije*. Zagreb: DANU –Vijeće Crnogoraca u Zagrebu (u tisku).
- Kovačić M. 1943.a. *Političko i vojničko vodstvo partizanskih skupina*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod.
- Kovačić M. 1943.b. *partizanska lakrdija: partizanstvo mora nestati*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod.
- Labus A. 2011. *Politika i novine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Zagreb: Plejada.
- Macan T. 1998. *Spremnost 1942-1945*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Novak B. 2005. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Petrone K. 2000. *Life Has Become More Joyous, Comrades: Celebrations in the Time of Stalin*, Bloomington: Indiana University Press
- Popović N. 1989. *Ideologija fašizma u jeziku ustaške propagande*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar.
- Šufflay M. 1999. *Hrvatska u svjetlu svjetske historije i politike – dvanaest eseja*, Zagreb: D. Sagrak.
- Štedimlija S. M. 1944. *Partizani o sebi*, Zagreb: Europa.
- Štedimlija S. M. 1943. *Uzori Draže Mihajlovića i partizana*. Zagreb: Tipografija d.d.
- *Zašto se danas bore partizani*, 1944. Zagreb: Ustaška tiskara.

- Welch D. 2002. *The Third Reich: Politics and Propaganda*. London – New York: Published by Routledge

b) Članci u časopisima

- Jareb M. 2009. "Mediji i promidžba Nezavisne Države Hrvatske". *Zbornik Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945.*, (ur. Sabrina Ramet). Zagreb: Alineja. 87-116.
- Pelesić M. 2003. "Prilog istraživanjima propagande i kulturne politike Nezavisne Države Hrvatske u Bosni i Hercegovini u Drugom svjetskom ratu, *Prilozi* 32., Sarajevo: Institut za istoriju. 231-247.
- Rafaelić D. 2008. "Promidžbeni problem njemačkog filma G.P.U u NDH". *Arhivski vjesnik* 51. Zagreb: Hrvatski državni arhiv. 325-340.
- Sundhaussen H. 1995. "Der Ustascha-Stadt. Anatomie eines Herrschaftssystems". *Osterreichische Osthefte* 37. 497-533.
- Zuckerman-Itković B. 2006. "Funkcija protužidovske propagande zagrebačkih novina u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od travnja do srpnja 1941. godine". *Časopis za suvremenu povijest* 38. br. 1. Zagreb. Hrvatski institut za povijest. 79-98.

Summary

THE OPINIONS OF THE USTASHA MEDIA TOWARDS THE PARTISAN SESSIONS OF THE "SERB" AVNOJ

The paper presents a short overview of the Ustasha media during the Second World War regarding the partisan movement and its political body the Anti-fascist Council for the People's Liberation of Yugoslavia (AVNOJ). According to some theoreticians propaganda represents a systematic attempt to shape the perception and knowledge, and manipulation of the behaviour of an individual, with the purpose of generating reaction which the propagandists want to achieve. According to contemporary research, mass communication propaganda is a carefully places system of information designed in order to shape public opinion and behaviour. Even though propaganda, especially war propaganda, is

a product of the earlier centuries it achieved its peak in the hands of the totalitarian regimes of the 20th century when the authorities used this system to control the placement of information thereby achieving total control over society. Only recently did historians begin to pay attention to propaganda activities of western allies during the Second World War, in which Great Britain was the forerunner. Through the monopolisation of state propaganda in the totalitarian regimes (national-socialism, communism, Maoism, etc.), the term propaganda had a very pejorative character. In the April of 1941, after the defeat of the Royal Yugoslav army without any difficulties or resistance in the newly established Ustasha state under the tutorship of the forces of the Axis, total control over journalism and the complete propaganda space in the Independent State of Croatia (NDH) was established immediately. Gradually the propaganda machine of the NDH focused its point towards its most important political and military adversary – the Partisan movement. In order to discredit this movement among the population of the NDH, the Ustasha media wrote about the alleged Jewish and Freemason background of Marxism and Bolshevism, as well as the Partisan movement. Partisans were portrayed as criminal groups mainly composed of Serbs and Jews whose only aim was the destruction of the Croatian state and the whole Croat people. All Ustasha media proclaimed Partisans as a mixture of Bolshevism and Greater Serb tendencies, who in the end had a plan of eliminating the Croat people and returning them to Yugoslavia, i.e. the communist Greater Serbia. At the same time, the media of the NDH sought to devalue and delegitimize AVNOJ and its delegates, proclaiming it as a "Serb construct" and another dangerous "Serb plot" directed against the Croatian state.

Key words: media, propaganda, AVNOJ, NDH, Partisan movement, Ustasha movement